

בס"ד

ערי המקלט

לפרשת שופטים (ע"פ שיעורו של הרב יונתן גרוסמן)

1. השוואה בין הציוויים על ערי המקלט בפרשתנו ובפרשת מסעי

פרשת מסעי	פרשת שופטים	הציווי
(י) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם עברים את הירדן ארצה פנעו: (יא) והקרייתם לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם ונס שמה רצח מכה נפש בשנגה: (יב) והיו לכם הערים למקלט מגאל ולא ימות הרצח עד עמדו לפני העדה למשפט:	(א) כי יכרית יהנה אלהיך את הגוים אשר יהנה אלהיך נתו לך את ארצם וירשתם וישבת בעריהם ובבתיהם: (ב) שלוש ערים תבדיל לך בתוך ארצך אשר יהנה אלהיך נתו לך לרשתה(ג)... והיה לנוס שמה כל רצח:	הציווי
(ג) תכין לך הדרך ושלשת את גבול ארצך אשר יחילך יהנה אלהיך	(ג) תכין לך הדרך ושלשת את גבול ארצך אשר יחילך יהנה אלהיך	הכנת הדרך
(יג) והערים אשר תתנו שש ערי מקלט תהיינה לכם: (יד) את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ פנעו ערי מקלט תהיינה:	"שלוש ערים תבדיל לך בתוך ארצך אשר ה' א-לוהיך נתן לך לרשתה... ואם ירחיב ה' א-לוהיך את גבולך... ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה". (ב-ט)	מספר הערים
(טז) ואם בכלי ברזל הכהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח: (יז) ואם באבן יד אשר ימות בה הכהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח: (יח) או בכלי עץ יד אשר ימות בו הכהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח: (כ) ואם בשנאה יהדפנו או השליך עליו בצדיה וימת: (כא) או באיבה הכהו בידו וימת מות יומת המכה רצח הוא גאל הדם ימית את הרצח בפגעו בו:		הגדרת רוצח במזיד
(כב) ואם בפתע בלא איבה הדפו או השליך עליו כל כלי בלא צדיה: (כג) או בכל אבן אשר ימות בה בלא ראות ויפל עליו וימת והוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו:	(ד) וזה דבר הרצח אשר ינוס שמה וחי אשר נכה את רעהו בבלי דעת והוא לא שגא לו מתמל שלשם: (ה) ואשר יבא את רעהו ביער לחטב עצים ונדחה ידו בגרזן לכרות העץ ונשל הברזל מן העץ ומצא את רעהו ומת	הגדרת רוצח בשגגה
(כד) וישפטו העדה בין המכה ובין גאל הדם על המשפטים האלה: (כה) והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה:	הוא ינוס אל אחת הערים האלה וחי: (ו) פן ירדף גאל הדם אחרי הרצח כי יחס לבבו והשיגו כי ירבה הדרך והכחו נפש ולו אין משפט מות כי לא שגא הוא לו מתמול שלשום:	הגעת הרוצח לעיר
(כה) וישב בה עד מות הכהו הגדל אשר משח אותו בשמן הקדש: (כו) ואם יצא יצא הרצח את גבול עיר מקלטו אשר ינוס שמה: (כז) ומצא אותו גאל הדם מחוץ לגבול עיר מקלטו ורצח גאל הדם את הרצח אין לו דם: (כח) כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהו הגדל ואחרי מות הכהו הגדל ישוב הרצח אל ארץ אחרתו:		עזיבת הרוצח את העיר
(לא) ולא תקחו כפר לנפש רצח אשר הוא רשע למות כי מות יומת: (לב) ולא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו לשוב לשבת בארץ עד מות הכהו: (לג) ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה כי הדם הוא יחניף את הארץ ולא ארץ לא יכפר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שפכו: (לד) ולא תטמא את הארץ אשר אתם ישבים בה אשר אני שכן בתוכה כי אני יהנה שכן בתוך בני ישראל:	(י) ולא ישפך דם נקי בקרב ארצך אשר יהנה אלהיך נתו לך נחלה והיה עליך דמים:	הדם והארץ

3. רש"י בפרשת מסעי

"אף על פי שבארץ כנען תשעה שבטים וכאן אין אלא שניים וחצי, השווה מניין ערי המקלט שלהם, משום דבגלעד נפיש (=רבים) רוצחים"

2. דברים י"ט

(יא) וכי יהיה איש שגא לרעהו ונאב לו וקם עליו והכהו נפש ומת ונס אל אחת הערים האל: (יב) ושלחו זקני עירו ולקחו אותו משם ונתנו אותו ביד גאל הדם ומת:

4. הרמב"ן

ואע"פ שאין המקלט אלא בשוגגין, היו שופכי דמים במרמה ומראין עצמן כשוגגין, והוצרך להרבות להם ערי מקלט לקלוט את כולן שלא נודע מי המזיד. ואם כן צוה הקב"ה זה על שם העתיד, על דרך וקם העם הזה וזנה (דברים לא טז), או שיאמרו שהיה אויר ארץ גלעד מגדלת רוצחים מאז היתה לגוי...

ואני תמה, כי על דעת רז"ל (מכות י.) הכתוב שאמר (לעיל פסוק ו) ועליהם תתנו ארבעים ושנים עיר, כולם למקלט צוה בהם, והנה היו מהם בארץ כנען ל"ו ערים ובעבר הירדן ו' וכולן קולטות לדעת רז"ל. והנה היו המקלטים לכל ארץ ישראל ביושר והשויה, כי ארבע ערי מקלט יגיעו לשבט, גם חשב שבט מנשה בארץ כנען מפני שרובו שם היה...

ואולי בערי המועד (כלומר ערי המקלט) ריבה ה' בעבר הירדן **לכבוד משה**, שיבדיל הוא חציין, אבל בכללן במדה ובמנין היו: ועל דרך הפשט נראה בעיני, כי ארץ עבר הירדן היתה גדולה מאד ... והנה היתה עבר הירדן גדולה מאד, ראויה לשלש ערי מקלט ככל ארץ ישראל מן הירדן והלאה, והיו אלה השש ערים לבדן קולטות, והארבעים ושנים למגרשי הלויים לא למקלט

5. רש"י ב"שופטים"

תכין לך הדרך – 'מקלט מקלט' היה כתוב על פרשת דרכים ושלשת את גבול ארצך - שיהא מתחלת הגבול עד העיר הראשונה של עיר מקלט כשיעור מהלך שיש ממנה עד השניה וכן משניה לשלישית וכן מן השלישית עד גבול השני של ארץ ישראל

6. ראב"ע

תכין לך הדרך – להיות הערים במקום שיהא דרכו מוכנת ומיושבת

7. חזקוני

תכין לך הדרך – שיהיה הדרך גדול וכבוס ומכוון, שלא יטעה מלילך אל המקלט

8. רש"י הירש

"הנה הוא משולח ממולדתו, מגורש מכל אדמת האומה ומרותק למקום היחיד הקולטו ומחזיקו בגבולותיו, ואם יצא בזדון מגבול מקלטו, הרי הוא מתיחס בזלזול לכובד פשעו וגואל הדם זכאי להורגו. וכל הסבל הזה העובר עליו הוא רק דוגמא לסבל שאחיו סבל מידי, שהרי עקר אותו מארצו וממולדתו ומכל חיי חלדו. עתה גם הוא נתלש מכל אדמת חיו שעד כה, כבר נתקו כל קשריו עם חוג ביתו שנפשו של אדם יוצאת אליו, ומקננת בלבו דאגה מתמדת מפני החרב הנוקמת הנטויה על חיו, וכך יחוש כהלכה את ערך החיים שאחיו קיפח ברשלנותו."

9. רש"י

"יש מרבתינו אומרים נשמת הברזל מקתו, ויש מהם אומרים שישל הברזל חתיכה מן העץ המתבקע, והיא נתזה והרגה."

10. רמב"ם בהלכות רוצח ושמירת הנפש ו', א-ה

"שלשה הם ההורגים בלא כוונה:

(א) יש הורג בשגגה והעלמה גמורה, וזהו שנאמר בו 'ואשר לא צדה'. ודינו שיגלה לערי מקלט וינצל כמו שביארנו.

(ב) ויש הורג בשגגה ותהיה השגגה קרובה לאונס, והוא שיארע במיתת זה מאורע פלא שאינו מצוי ברוב מאורעות בני אדם.

ודינו שהוא פטור מן הגלות, ואם הרגו גואל הדם - נהרג עליו.

(ג) ויש הורג בשגגה ותהיה השגגה קרובה לזדון, והוא שיהיה בדבר כמו פשיעה או שהיה לו להזהר ולא נזהר. ודינו שאינו גולה, מפני שעונו חמור - אין גלות מכפרת לו. ואין ערי מקלט קולטות אותו, שאינן קולטות אלא המחוייב גלות בלבד. לפיכך,

אם מצאו גואל הדם בכל מקום והרגו - פטור. ומה יעשה זה? ישב וישמור עצמו מגואל הדם."